

Дячок В. В. (к. і. н., м. Хмельницький)

Черняк В. В. (член НСКУ, с. Біляни)

ЙОСИП СКОТИНСЬКИЙ – ДІЯЧ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Відзначення 100-річчя Української революції активізувало інтерес істориків та краєзнавців до подій 1917-1921 рр. та до людей, які брали у них безпосередню участь. В останні роки із забуття було повернуто значну кількість політичних, військових, громадських, культурно-освітніх діячів років революції, які довгий час були невідомі широкому загалу.

Довгий час практично невідомим широкому загалу залишалося ім'я Йосипа Кузьмича Скотинського – педагога, шевченкознавця, громадського та державного діяча, заступника міністра у справах віросповідань в уряді Директорії УНР. Коротку біографічну довідку про нього вперше було опубліковано у монографії О. Малюти «Просвіти» і Українська Державність (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.)» [1, с. 667]. Метою нашої статті є введення в науковий обіг нових архівних джерел про життя та діяльність відомого діяча.

Йосип Кузьмич Скотинський народився 8 вересня 1882 року в с. Володіївці Ямпільського повіту Подільської губернії (нині – село Чернівецького району Вінницької області) [2, арк. 68]. Батько, Кузьма Помпейович, служив псаломщиком у місцевій церкві. Йосип мав чотирьох сестер – Домініку (1879 р. н.), Серафиму (1886 р. н.), Галину (1893 р. н.), Олександру (1895 р. н.) та двох братів – Миколу (1897 р. н.) і Павла (1901 р. н.) [2, арк. 68]. Батько помер у 1917 році.

Йосип закінчив Тиврівське духовне училище та Подільську духовну семінарію. У серпні 1904 року вступив до Київської духовної академії. Під час навчання брав активну участь у громадському житті. Дописував до українських газет «Рада» та «Рідний край» [3, арк. 1 зв.], з 1907 року був членом Київського товариства «Просвіта» [1, с.667]. Під час навчання в Академії зацікавився історією України. Листовно звертався до М. С. Грушевського з проханням про надання консультації щодо обрання теми роботи на здобуття ступеня кандидата

богослов'я [4, арк. 36-39]. Невідомо, чи отримав Скотинський відповідь від Грушевського з пропозиціями щодо теми, та свою роботу він присвятив саме українській церковній історії – «Права та привілеї південно-руської церкви в кінці XVII – на початку XVIII ст.».

Після закінчення Київської духовної академії працював на Кубані, де спочатку викладав математику, а пізніше російську мову та історію російської літератури у Катеринославському єпархіальному жіночому училищі. У 1910 році Скотинський переходить до Кубанського Маріїнського жіночого інституту, де протягом п'яти років викладає російську мову. Протягом 1915-1917 років працював інспектором 3-го району (м. Армавір) Дирекції народних училищ Кубанської області [5, с. 56; 6, с. 210].

Перебуваючи на Кубані, Скотинський займався дослідженням творчості представників української літератури. Так, у «Кубанському педагогічному віснику» опублікував статті російською мовою: «П. А. Куліш. Життя і творчість (до десятиріччя з дня смерті)» (1907 р.) та «Б. Д. Грінченко. Основні мотиви творчості» (1910 р.). Маловідомим чи зовсім невідомим серед шевченкознавців є той факт, що перу Скотинського належать дві праці про творчість видатного поета. Одна з них – «Т. Шевченко. Соціальні мотиви творчості» – була опублікована російською мовою у армавірській газеті «Отклики Кавказа» (1916 р.). Інша – «Царі» Шевченка» – вийшла окремою брошурою українською мовою в Армавірі (1917 р.) під псевдонімом «Володовецький», яким автор, очевидно, хотів підкреслити свій зв'язок з родинним селом на Поділлі [7, арк. 1-4].

У 1918 році Скотинський повернувся в Україну. Про його діяльність на батьківщині відомо небагато. Так, на засіданні Ради Народних міністрів 3 січня 1919 року під головуванням В. М. Чехівського його кандидатуру було внесено на товариша (заступника) міністра віросповідань [8, с. 149]. За три тижні (24 січня) Скотинського було затверджено на цій посаді [8, с. 215]. Та заступником міністра він пробув недовго. Вже на засіданні Ради народних міністрів 3 травня 1919 року було розглянуто пропозицію керуючого міністерством культів «про

звільнення з посади товариша міністра культів Йосипа Скотинського з 1 березня 1919 року, як не повернувшого з відпустки і вступившого з зазначеного числа на іншу посаду» [8, с. 335]. Вірогідно, нова робота була пов'язана із споживчою кооперацією, так як у газеті «Шлях» від 16 жовтня 1919 року йдеться про його обрання головою Вінницького союзу споживчих товариств [9].

Наступна згадка про Скотинського датується початком 1921 року. У цей час Й. Скотинський працював завідувачем педагогічних курсів у Вінниці та читав лекції з української літератури у місцевому педагогічному інституті [10, с. 11].

Станом на серпень 1929 року він викладав літературу у Чернігівському інституті народної освіти та працював у Чернігівському Державному музеї над матеріалами щодо творчості Куліша та Косинського [7, арк. ?]. Саме з цього часу йому починають пригадувати перебування в уряді Директорії УНР та залучають до «націоналістичних і троцькістських елементів». Восени 1933 року його було звільнено з Чернігівського ІНО [11, с. 98]. Після цього Й. Скотинський працював завкафедрою української мови у Артемівському інституті народної освіти. У протоколі допиту від 23 жовтня 1937 року Скотинський повідомляв, що в кінці 1933 року інститут залишив один студент, написавши контрреволюційного націоналістичного листа, за що потім був заарештований. Цей лист спричинив виявлення деяких студентів і викладачів як українських націоналістів, в результаті чого в січні 1934 року Скотинський з інституту був звільнений [12, с. 456]. Та на цьому переслідування на припинилися.

Відомо, що на час арешту (15 жовтня 1937 року) Й. Скотинський працював вчителем у с. Попасне Красноармійського району Донецької області. Трійкою УНКВС по Донецькій області 15 листопада 1937 року був засуджений до розстрілу з конфіскацією майна. Вирок проведений до виконання того ж дня у м. Сталіно (Донецьк). Реабілітований у 1957 році [13, с. 227].

Життя та діяльність подолянина Йосипа Скотинського заслуговують на увагу та подальше вивчення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Малюта Ольга. «Просвіти» і Українська Державність (друга половина XIX – перша половина XX ст.) / Ольга Малюта. – К.: Вид. центр «Просвіта», 2008. – 840 с.
2. Державний архів Хмельницької області. – Ф. 315. – Оп. 1. – Спр. 9317.
3. Інститут рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського. – Ф. 175. – Спр. 2066.
4. Центральний державний історичний архів України у м. Києві. – Ф. 1235. – Оп. 1. – Спр. 304.
5. Кубанский календарь на 1908 год: Издание Кубанского областного статистического комитета / под ред. И. З. Садило. – Екатеринодар: Типография Кубанского Областного Правления, 1908.
6. Кубанский календарь на 1916 год: Издание Кубанского областного статистического комитета / под ред. Л. Т. Соколова. – Екатеринодар: Типография Кубанского Областного Правления, 1916.
7. Центральний державний архів-музей літератури та мистецтва України. – Ф. 271. – Оп. 1. – Спр. 161.
8. Директорія, Рада Народних Міністрів Української Народної Республіки. Листопад 1918 – листопад 1920 рр.: Документи і матеріали. У 2-х томах, 3-х частинах. – Том 1 / Упоряд.: В. Верстюк (керівник) та ін. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2006.
9. Шлях. – 1919. – 16 жовтня.
10. Прокопчук В. С. Кондрацький Франц Андрійович – ректор Кам'янець-Подільського інституту народної освіти / В. С. Прокопчук. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – 72 с.: іл. – (Серія «Керівники навчального закладу»).
11. Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Чернігівська область / Упорядники: О. Б. Коваленко, О. В. Лисенко, Р. Ю. Подкур, О. М. Потапенко. – Чернігів: Видавець Лозовий В. М., 2016. – Кн. 6. – 684 с.
12. Добровольський О. Б. Протистояння / О. Б. Добровольський, В. М. Мікушев // Реабілітовані історією. У двадцяти семи томах. Донецька область. Книга перша. Науково-документальні нариси. – Донецьк: Видавництво КП «Регіон», 2004. – С. 450-457.
13. Реабілітовані історією. Донецька область. Книга сьома. – Донецьк: Видавництво КП «Регіон» – «ФОП Колісниченко В. В.», 2010. – 624 с.: іл.